

ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ

Υπό τοῦ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΝΤ. ΜΠΟΧΛΟΓΥΡΟΥ

Διπλωματούχου Ψυχολόγου

Διδάκτορος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου

Διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου

I. Εἰσαγωγή

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εὐρίσκεται κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως καὶ διαφοροποιήσεως πρὸ τεραστίων ψυχικῶν προβλημάτων, κυρίως ἐπὶ τοῦ τομέως τῆς ἐργασίας, τὰ ὅποια δέον ὅπως τύχουν ἐμπεριστατωμένης ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης οὐχὶ μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δημιουργίας ψυχικοῦ ἰσοζυγίου εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀρτίας, ἀρμονικῆς καὶ παραγωγικῆς οικονομικοτεχνικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐθνικῶν συνόλων. Ἡ τεχνικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ βαθμηδὸν ἐμπεδουμένη ἐκβιομηχάνισις τῶν πάσης φύσεως καὶ βαθμίδος παραγόντων τῆς οἰκονομίας ἐδημιούργησαν διὰ τὸν ἄνθρωπον τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος — ὁ ὅποιος χαρακτηρίζεται οὐχὶ ἀπλῶς ὡς *homo faber*, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ὡς *homo activus* — νέους ἐργασιακοὺς καὶ ἐπαγγελματικούς προβληματισμούς, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἐπεζήτησεν ἢ ἀνέπτυξεν, ἀλλ' ἐξεπῆδησαν ἐκ τῆς πραγματικότητος τῆς διαφοροποιήσεως τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος (Freyer) ¹. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, τονίζει ὁ A. Gehlen ², εὐρίσκεται κατὰ τὴν προσπάθειάν του πρὸς προσαρμογὴν εἰς τὰς τεχνικὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας διὰ τὴν παραγωγὴν ἐπιτευγμάτων πρὸ ψυχικῶν προβλημάτων ὁμοίων πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀντιμετώπισεν οὗτος κατὰ τὴν μεταλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ νομαδικοῦ ἀνθρώπου εἰς ἔχοντα σταθερὰν κατοικίαν καὶ διαμονήν. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, διότι σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ «οἰκονομικὴ μονάς», ὡς κοινωνικὸν δημιούργημα, δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἐργασιακὴν ἀπαίτησιν, ἀλλὰ τείνει νὰ ἐκφράσῃ τὸ νόημα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, ὅπως ἀκριβῶς κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν ὑπετυπώθη τοῦτο διὰ τοῦ μοναχισμοῦ καὶ τῶν ὑποβλητικῶν ναῶν (A. Vetter) ³.

Ὑπὸ τὰς διαπιστώσεις αὐτὰς προκύπτει ἐν τεράστιον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ *conditio sine qua non* διὰ πᾶσαν προσπάθειαν οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐθνικῶν συνόλων, ἡ ὁποία βασίζεται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, συμβολῆς, ἡ ὁποία δὲν κατωρθώθη, τοῦλάχιστον μέχρι σήμερον, νὰ ἐξουδετερωθῇ ἀπολύτως ὑπὸ τῆς τεχνικῆς.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι ἡ δημιουργία μορφωτικῶν μεθόδων τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ δύνανται νὰ καθιστοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν ἄνθρωπον ἱκανὸν κατὰ τρόπον οικονομικὸν πρὸς συμβολὴν εἰς τὴν παραγωγὴν οικονομικῶν ἀγαθῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ συμβάλουν εἰς τὴν γενικὴν προσαρμογὴν τοῦ ἀνθρώπου παράγοντος εἰς τὸ ψυχικὸν κλίμα τοῦ τεχνικοῦ αἰῶνος καὶ νὰ προλαμβάνουν τὴν ἄσκοπον φθορὰν τούτου.

Κατὰ ταῦτα περικλείεται ἐκ τῶν πραγμάτων ἐντὸς τοῦ προγραμματισμοῦ καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἐνὸς ἐθνικοῦ συνόλου ἡ ἀπαιτήσις οὐχὶ ἀπλῶς τῆς παιδείας ὡς γενικῆς καὶ ἀφηρημένης ἐννοίας μεταδόσεως μορφωτικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ κυρίως τῆς μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν συνόλων τῆς εἰδικῆς ἰκανότητος πρὸς παραγωγικὴν ἐργασίαν. Τοῦτο διότι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις μιᾶς χώρας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπλῶς ἐκ τῆς εὐρείας καὶ καλῶς ἐμπεδωθείσης ἐπαγγελματικῆς γνώσεως ἀλλ' εἶναι συνάρτησις καὶ πλείστων ἄλλων παραγόντων ἀναφερομένων εἰς τὴν παραγωγικότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Καλοῦμεν τὴν εἰδικὴν αὐτὴν ἰκανότητα *ἐργασιακότητα* καὶ τὴν προσπάθειαν πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῆς *ἐργασιακὴν ἀγωγὴν*.

II. Ἐννοια καὶ σημασία τῆς ἐργασιακότητος ⁴

Ἐπὶ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐργασιακότητος νοοῦμεν τὴν ἰκανότητα, τὴν ὁποίαν δέον ὅπως διαθέτῃ ὁ βιομηχανικὸς ἄνθρωπος πρὸς παραγωγὴν πάσης φύσεως ἀγαθῶν βάσει τῶν εἰδικῶν ἐπαγγελματικῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ἀπέκτησε κατὰ τὴν φοίτησιν του εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν σχολὴν τῆς εἰδικότητός του. Ἡ ἐργασιακότης δὲν ταυτίζεται πρὸς τὴν εἰδικὴν ἐπαγγελματικὴν γνώσιν· προϋποθέτει βεβαίως αὐτήν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα ταύτης οὔσα συνάρτησις ἄλλων παραγόντων οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντων πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν γνώσιν. Εἶναι δυνατόν νὰ κατέχη τις πλῆθος ἐπαγγελματικῶν γνώσεων, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἐργασιακῶς ἀνίκανος.

Ἡ ἐργασιακότης βασίζεται εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως χρησιμοποιῆ τὰς κτηθείσας ἐπαγγελματικὰς γνώσεις κατὰ τρόπον κατ' ἀρχὴν, ἐπιωφελεῖ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σωματοψυχικὴν του ὑγείαν ὥστε νὰ μὴ φθειρηταὶ ἀσκόπως καὶ κατόπιν κατὰ τρόπον οἰκονομικόν, πρακτικόν καὶ παραγωγικόν, ὥστε νὰ ὑπάρχη ὑψηλῆς ποιοτικῆς στάθμης καὶ οἰκονομικῶς ἐνδιαφέρον ἐπίτευγμα.

Ἐπὶ τὴν ἐννοίαν ταύτην ἡ ἐργασιακότης προϋποθέτει ὡς περιβάλλον ἀναπτύξεώς της τὴν οἰκονομικὴν μονάδα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν μορφωτικὸν παράγοντα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ταύτης. Τοῦτο διότι ἀναλόγως πρὸς τὴν μορφήν, τὸ εἶδος ἐργασίας, τὸ βιομηχανικόν καὶ ἐργασιακὸν περιβάλλον, τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς, τὴν μορφήν καὶ τὸν βαθμὸν τῆς βιομηχανικῆς κοινωνικότητος κ.τ.λ. δημιουργοῦνται αἱ εἰδικαὶ ἐργασιακαὶ ἀπαιτήσεις εἰς ἐκάστην οἰκονομικὴν μονάδα, εἰς τὰς ὁποίας δέον ὅπως ὁ ἀνθρώπινος παράγων ἀνταποκρινόμενος ἀναπτύξῃ τὴν ἐργασιακότητά του καὶ οὐχὶ ἀπλῶς κινηθῇ εἰς τὰ πλαίσια τῆς γενικῆς καὶ ἀφηρημένης ἐπιμελείας ἢ ἐργατικότητος ⁵.

Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐργασιακότης εἶναι ἡ ἰκανότης τοῦ ἐργαζομένου ἀνθρώπου πρὸς ἀνταπόκρισιν εἰς τὰς καλῶς νοουμένας ἐπιστημονικῶς καὶ ἀνθρωπιστικῶς διαμορφωθείσας ἀπαιτήσεις τῆς οἰκονομικῆς μονάδος πρὸς παραγωγὴν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ⁶.

Ἡ ἐργασιακότης ἀναπτύσσεται ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὴν δέον ὅπως κατανοήσῃ, ὅτι διὰ νὰ καταστήθῃ παραγωγικὴ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσῃ καὶ πρακτικῶς νὰ συλλάβῃ τὴν ἀποστολὴν τῆς οὐχὶ ἀπλῶς ὡς παραγωγικῆς μονάδος, ἀλλὰ κυρίως ὡς ἐκπαιδευτικῆς ἐνότητος ἐπὶ τοῦ τομέως τῆς ἐργασιακότητος ⁷. Καὶ τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ διὰ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς, τῆς ὁποίας φορεὺς τυγχάνει οὐχὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ σχολή, ἀλλὰ ἡ οἰκονομικὴ μονάς.

Χαρακτηριστικὰ τῆς ἐργασιακότητος εἶναι τὰ ἑξῆς ⁸:

α) Ἡ ἰκανότης τῆς συλλήψεως καὶ κατανοήσεως τοῦ σκοποῦ τῆς ἐργασίας τῆς οἰκονομικῆς μονάδος καὶ ἡ ἀπόλυτος σύνδεσις πρὸς τὴν ἐπιτελουμένην ἐργασίαν, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ εὐχαρίστησις ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ καλουμένη *ἐργασιακὴ ἀντίδρασις*, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνθρώπινος παράγων μὴ συνδεόμενος νοηματικῶς καὶ συναισθηματικῶς μετὰ τῆς ἐργασίας τοῦ ἀντιδρᾶ ἑσωτερικῶς καὶ μετέχει ἐπιφανειακῶς, χωρὶς νὰ δουήται ὁ ἑσωτερικὸς πυρὴν τῆς ὑπάρξεώς του. Ἡ ἐργασιακὴ ἀντίδρασις εἶναι δυνατὸν πλειστάκις νὰ ἐκφυλισθῇ εἰς *νόθον ἐργασιακότητα*, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνθρώπινος παράγων παραμένει *ἐργασιακῶς ἀπαθὴς* μὴ συμμετέχων νοηματικῶς εἰς τὴν ἐπιτελουμένην ἐργασίαν καὶ συναισθηματικῶς βασανίζεται μετατρέπων ταύτην εἰς «δουλείαν» *.

β) Ἡ ἰκανότης τῆς λειτουργικῆς ἐξοικειώσεως μετὰ τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ *ἐργασιακὴ ἔντασις*, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ *ἐργασιακὴ ἀδιαφορία* καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ *ἐργασιακὴ συμμετοχὴ*. Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐξοικειωθῇ ἀπολύτως πρὸς τὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνει, ὥστε λειτουργικῶς νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγικότητά του, δημιουργεῖται ἡ ἐργασιακὴ ἔντασις, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος φθείρεται ἀσκόπως προσηλούμενος ὑπὲρ τὸ δέον ἐπὶ τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας καθιστάμενος συνάμα καὶ ἀρνητικὸς ἐργασιακὸς παράγων ἢ ἐμφανίζεται ἡ ἐργασιακὴ ἀδιαφορία, κατὰ τὴν ὁποίαν λειτουργικῶς ὁ ἀνθρώπινος παράγων δὲν συμμετέχει καθιστάμενος ἐργασιακῶς ἀρνητικὸν αὐτόματον ⁹.

γ) Ἡ ἰκανότης τῆς κυριαρχίας πνευματικῶς ἐπὶ τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ *ἐργασιακὴ ἀκρίβεια*, *ἐργασιακὴ πρωτοβουλία* καὶ *ἐργασιακὴ παραγωγικότης* διὰ τῆς δημιουργίας οἰκονομίας κινήσεως μορφώσεως αὐτῶν κατ' ἀκρίβειαν καὶ σταθερότητα. Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ κυριαρχήσῃ πνευματικῶς ἐπὶ τῆς ἐργασίας του, ἤτοι νὰ κατανοήσῃ αὐτὴν ὡς σύνολον προβλημάτων, τὰ ὁποία τίθενται κατ' ἀρχὴν ἐπὶ τῆς διανοητικότητός του, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαμορφώσῃ τὰς πάσης φύσεως κινήσεις ἢ πράξεις κατὰ τρόπον ἀπολύτως ἀκριβῆ, πρωτοβουλιακὸν καὶ σταθερόν, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ αὐξήσις ποσοτικῶς καὶ βελτίωσις ποιοτικῶς τῆς παραγωγικότητος του.

* Βάσει ἐρευνῶν τοῦ *τμήματος βιομηχανικῆς ψυχολογίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου* εὐρέθη ὅτι 80-90% τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς πάσης φύσεως οἰκονομικὰς μονάδας παρουσιάζουν τὴν ἐργασιακὴν ἀντίδρασιν καὶ κυρίως τὴν νόθον ἐργασιακότητα.

δ) Ἡ ἱκανότης τῆς διακυμάνσεως τῆς ἀποδοτικότητος εἰς ὑψηλὰ περιθώρια τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας, ὥστε νὰ ἀποφευχθῆ ἡ καθ' ἑξιν χαμηλὴ ἐργασιακὴ ἀπόδοσις. Ὁ ἐργασιακῶς ἱκανὸς δύναται λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐργασιακότητος νὰ ἐθισθῆ εὐκόλως εἰς τὰ ὑψη ἀποδόσεως ἐπιτεύγματα καὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ ὕψος αὐτὸ κατ' ἐργασιακὸν ἐθισμόν.

ε) Ἡ ἱκανότης τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανικῆς συνεργατικότητος, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἀρκεῖ ἀπλῶς ἡ κυριαρχία ἐπὶ τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐργασιακῶν εἰδικότητων ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος δέον ὅπως ἕκαστον ἄτομον διαθέτῃ ἐν minimum βιομηχανικῆς κοινωνικότητος, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ περατωθῆ τὸ ἐργασιακὸν ἐπίτευγμα.

ς) Ἡ ἱκανότης τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανικῆς προσαρμογῆς ¹⁰, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος μορφοῦται εἰς βιομηχανικὸν σχηματικὸν πρόσωπον (Schemaperson κατὰ Riedel) ¹¹. Τὸ βιομηχανικὸν σχηματικὸν πρόσωπον ἔχει τὴν ἱκανότητα τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐργασιακῶν ἀρετῶν (καθαριότητος, τάξεως, ἡρεμίας, εὐγενείας, εὐθύνης, ἀρμοδιότητος, κ.τ.λ.), τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐργασιακῆς ἀσφαλείας καὶ ἀποφυγῆς ἀτυχημάτων ¹² κατὰ τρόπον σχηματικόν, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ σχηματικὴ χρησιμοποίησις αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὸν προγραμματισμὸν τῆς ἐργασίας τῆς οἰκονομικῆς μονάδος. Τὸ βιομηχανικὸν σχηματικὸν πρόσωπον ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀποφεύγῃ ἐξάλλους καὶ ἀπροσαρμόστους ἀκράϊας ὑπερανάπτυξεις ἢ ὑποανάπτυξεις τῆς προσαρμογῆς του ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος (π.χ. ἀνάληψις εὐθυνῶν ἢ ἀρμοδιοτήτων παρὰ τὴν κατεχομένην θέσιν κ.τ.λ.).

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ οἰκονομικὴ μονὰς καλεῖται νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐργασιακὴν ἀγωγήν, ἢ μᾶλλον νὰ ἐφαρμόσῃ καλῶς ταύτην, διότι καθ' οἷον-δήποτε τρόπον ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή ἀσκεῖται ἐντὸς αὐτῆς πιθανὸν ἀρνητικῶς καὶ κατὰ τρόπον ἀντιπαραγωγικόν.

III. Ἔννοια, σκοπός, σημασία, ἀναγκαιότης τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς ¹³.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς νοεῖται ἡ δημιουργία καρποφόρων ἐργασιακῶν καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι νὰ δύνανται νὰ ἐπενεργήσουν ἀγωγικῶς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασιακότητος (Riedel) ¹⁴. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀδύνατον λαμβανομένων ὑπ' ὄψει ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς προϋπάρξεως τῶν ἐπαγγελματικῶν εἰδικῶν γνώσεων ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς τάσεως πρὸς ἀπασχόλησιν καὶ τελειοποίησιν ¹⁵.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή εἶναι περιβαλλογενής, δὲν διαθέτει ἴδιον μορφωτικὸν ἀγαθὸν ἀλλὰ δημιουργεῖ καταστάσεις ἐργασιακῶς μορφωτικές, αἱ ὁποῖαι ἐπιδρῶν ἐπὶ τοῦ ἐργαζομένου καὶ ἀναπτύσσουν τὴν ἐργασιακότητά του.

Οὐδεὶς δύναται νὰ εἶναι ἐπιστημονικῶς παραγωγικὸς καὶ ὁ ἄνθρώπινος παράγων δουλεῖ εἰς τὴν τύχην, ἐὰν δὲν τύχῃ τῆς πρεπούσης ἐργασιακῆς

άγωγής εκ μέρους τῆς οικονομικῆς μονάδος καὶ ὑπὸ τοῦ καταλλήλου καὶ εἰδικῶς ἐκπαιδευθέντος ἀτόμου.

Ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή εἶναι μία προσπάθεια ψυχολογικῆς προσαρμογῆς τῆς διανοήσεως, τοῦ συναισθηματικοῦ βίου καὶ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀτόμου ἐπὶ τῶν εἰδικῶν ἀπαιτήσεων τῆς οικονομικῆς μονάδος καὶ εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὰς μορφὰς ζωῆς καὶ ἐργασίας αὐτῆς. Οὕτω π.χ. τὸ ἄτομον βάσει τῶν ἐπαγγελματικῶν του γνώσεων δύναται νὰ ἀξιολογῇ ἐργασιακῶς κατὰ ἴσον λόγον ἀπάσας τὰς ἐπὶ μέρους ἐνεργείας πρὸς τὸν σκοπὸν παραγωγῆς ἐνὸς ἐπιτεύγματος. Διὰ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς ὅμως τῆς οικονομικῆς μονάδος θὰ προβῇ τάχιστα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν περιφερειακῶν ἐνεργειῶν ὡς καὶ τῶν κεντρικῶν τοιούτων καὶ θὰ κινηθῇ ἐντὸς τῆς ἐργασιακῆς ἱεραρχήσεως τῆς κατασκευῆς, ὡς αὕτη διαμορφοῦται ἐντὸς τῶν συγκεκριμένων περιπτώσεων¹⁶.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἢ ἐργασιακῆς ἀγωγῆς μεταχειρίζεται κατ' ἀρχὴν τὰ ἑξῆς μέσα :

α) *Ἀνάλυσις τῆς ἐργασίας*¹⁷. Κατ' αὐτὴν περιγράφεται κατ' ἀρχὴν καὶ ἀξιολογεῖται ἡ ἐπιτελουμένη ἐργασία. «Ἡ ἀντικειμενικὴ περιγραφή καὶ ἀξιολόγησις τῆς ἐργασίας», τονίζει ἡ διεθνὴς συνέλευσις ἐπὶ τῆς ἐργασίας κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1950 ἐν Γενεύῃ¹⁸, «ἀποτελεῖ βασικὸν παράγοντα τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς. Αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτελεσθῇ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν σχολὴν ἢ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς οικονομικῆς μονάδος ἀλλὰ κυρίως εἰς τὸν τόπον ἐργασίας ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ ἐργασιακοῦ ἐκπαιδευτοῦ».

β) *Τοποθέτησις εἰς τὸν τόπον ἐργασίας*¹⁹. Κατ' αὐτὴν ἐπιχειρεῖται ἡ ἀγωγή πρὸς ὀρθὴν στάσιν καὶ κίνησιν τοῦ σώματος ἐντὸς τοῦ τόπου ἐργασίας, ἡ ἀνάπτυξις τῶν δυνατοτήτων χρησιμοποίησεως τοῦ ἀερισμοῦ, τῆς θερμοκρασίας, τοῦ φωτισμοῦ κτλ., ἡ ἐξοικείωσις πρὸς πιθανοὺς κινδύνους, πρὸς τὸν θόρυβον, πρὸς τὰς ἐργασιακὰς διακυμάνσεις, πρὸς τὸν φόρτον ἐργασίας, πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν προληπτικῶς τῶν ἀρχῶν τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας τῆς ἐργασίας ὡς οἱ Atzler, Holstein, Koelsch, Lehmann κ.ἄ. καθώρισαν.

γ) *Χρησιμοποίησις τῶν ὑλικῶν ἐργασίας*. Κατ' αὐτὴν ἐπιχειρεῖται ἡ ἀγωγή πρὸς ὀρθὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὑλικῶν κυρίως κατὰ τὰς συγκεκριμένους ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἐπιτελοῦνται ἐντὸς τῆς οικονομικῆς μονάδος²⁰.

δ) *Χρῆσις τῶν μηχανικῶν μέσων καὶ ἐργαλείων*²¹. Κατ' αὐτὴν ἐπιχειρεῖται ἡ ἀγωγή πρὸς ὀρθὴν χρῆσιν τῶν μηχανημάτων καὶ ἐργαλείων, τὰ ὁποῖα πιθανὸν προϋποθέτου ἀνάπτυξιν ἢ τελειότητα εἰδικῶν ἱκανοτήτων, καταδεικνύεται ἡ ἀνεκτικότης, τὸ ἀνώτατον ὄριον λειτουργίας τῶν μηχανῶν, ἢ πιθανὴ πορεία ἐργασίας κ.τ.λ.

ε) *Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας*. Κατ' αὐτὴν ἐπιχειρεῖται ἡ εἰσαγωγή εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας ἐντὸς τῆς οικονομικῆς μονάδος. Οὕτως, ἐνταῦθα διακρίνομεν (Hohmann²² καὶ Pentlin²³) τὴν διάρθρωσιν τῆς διοικήσεως καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἐντολῶν, τὴν ἐποπτείαν, τὴν σειρὰν τῆς ἐργασίας, τὸν βαθμὸν τῆς συνεργατικότητος, τὴν σειρὰν τῆς κατασκευῆς, τὸν βαθμὸν τῆς

εϋθύνης και τῆς ἀρμοδιότητος, τὸν βαθμὸν καὶ τὴν μορφήν τῆς πρωτοβουλίας κ.τ.λ. Ταῦτα δέον ὅπως ἀγωγικῶς ἐμπεδωθοῦν.

στ) *Τὸ θέμα τῆς ἀμοιβῆς καὶ τῆς προόδου ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος.* Κατ' αὐτὴν ἀναλύεται τὸ θέμα τῆς ἀμοιβῆς καὶ καταδεικνύονται πρακτικῶς αἱ προϋποθέσεις διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἢ ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως προώθησιν τοῦ ἐργαζομένου.

ζ) *Ἡ μύησις εἰς τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν τῆς οἰκονομικῆς μονάδος*²⁴. Κατ' αὐτὴν μυεῖται ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὰ θέματα ψυχαγωγίας, διευκολύνσεων, ἀδειῶν κ.τ.λ., τὰς ὁποίας πιθανὸν παρέχει ἡ οἰκονομικὴ μονὰς εἰς αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογενεὶάν του.

VI. Παράγοντες τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς

Ὅς παράγοντας ἐργασιακῆς ἀγωγῆς χαρακτηρίζομεν τὸν ἐργαζόμενον, τὸν εἰδικὸν ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν οἰκονομικὴν μονάδα ὡς ἐργασιακὸν ἀγωγικὸν περιβάλλον.

Α' *Ὁ ἐργαζόμενος ὡς ἀγωγούμενος ἐργασιακῶς.* Κατ' ἀρχὴν, πρὸ πάσης προσπάθειας ἐργασιακῆς ἀγωγῆς, ἀνάγκη, ὅπως κατανοηθῆ καλῶς ἡ ψυχικὴ ἰδιοτυπία τοῦ ἀγωγουμένου. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν δὲν ἀρκεῖ ἡ γνώσις ὠρισμένων γενικῶν ἀρχῶν τῆς ψυχολογίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀλλὰ χρειάζεται ἡ ἀκριβὴς ψυχολογικὴ διάγνωσις τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀγωγουμένου ἐργασιακῶς. Κατὰ ταῦτα δέον ὅπως ἔχη ἐπιλεγῆ ὁ ἐργαζόμενος βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ²⁵ καὶ ἔχη ἐξακριβωθῆ ἡ καταλληλότης του διὰ τὴν εἰδικότητα, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιχειρηθῆ ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή. Τοῦτο, διότι οὐδεμία ἐργασιακὴ ἀγωγή εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτελεσθῆ ἐπιτυχῶς, ἐὰν τὸ ἄτομον εἶναι ἀκατάλληλον διὰ τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἐξέλεξεν. Αἱ πάσης φύσεως προσλήψεις αἱ βασιζόμεναι εἰς τὴν εὐφυῶ κρίσιν (sic!) ἐργοδοτῶν ἢ ὑπαλλήλων τῆς διοικήσεως δημιουργοῦν τὰς βασικὰς αἰτίας τῆς ἀντιπαραγωγικότητος. Ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχολογικῆς διαγνώσεως τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐργαζομένου πηγάζει σὺν τοῖς ἄλλοις ἐκ τῆς διαπιστώσεως, ὅτι ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή δέον ὅπως ἐπιτελεσθῆ βάσει τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀγωγουμένου. Οὕτω π.χ. ἔχει διαπιστωθῆ, ὅτι ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή θηλέων εἶναι διάφορος τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς τῶν ἀρρένων, διότι ἡ γυνὴ εἶναι διάφορος τοῦ ἀνδρὸς ὡς πρὸς τὴν ψυχικὴν ἰδιοσυστασίαν καὶ ἰδιοσυγκρασίαν (Grüner, Kroeber - Keneth)²⁶.

Προκειμένου ὅθεν νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐργασιακὴν ἀγωγήν ἀνάγκη ὅπως καθορίσωμεν τὸν *ἐργασιακὸν τύπον*²⁷ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὸ φύλον, τὴν ἡλικίαν, τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ποιότητα τῆς γενικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ οἰκογενειακὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον κ.τ.λ.

Προσέτι θὰ διακρίνωμεν, βάσει τῆς ψυχολογικῆς διαγνώσεως, τὴν μορφήν καὶ τὸ εἶδος τῆς εὐφυΐας (θεωρητικὴν, πρακτικὴν, κοινωνικὴν), τῆς μνήμης (ἀριθμῶν, γεγονότων, σχεδίων, μορφῶν κ.τ.λ.), τῆς τεχνικῆς ἰκανότητος²⁸, τῆς ὀργανωτικότητος, τῆς αἰσθητηριακῆς ἰκανότητος (ὀπτικότητος,

ἀπτικότητας κ.τ.λ.), τῆς βουλήσεως καὶ τοῦ συναισθηματικοῦ βίου. Ὅταν γνωρίζωμεν ἐπαρκῶς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐργαζομένου, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ λάβῃ τὴν ἐργασιακὴν ἀγωγὴν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασιακῆς δυνατότητος εἰς ἐργασιακὴν ἱκανότητα, ἥτοι εἰς ἐργασιακότητα.

Ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή βασιζέται ἐπὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐργαζομένου καὶ ἐξ αὐτῆς γίνεται ἡ πάσης φύσεως ἐκκίνησις. Τοῦτο καθίσταται πλέον ἐπιτακτικόν, ὅταν ἔχωμεν —ὡς συμβαίνει συνήθως— νεαροὺς ἐργαζομένους, ὡς τονίζουν οἱ Margaret Mead²⁹, John Dollard καὶ Hans Muchow. Πᾶσα ἐργασιακὴ ἀγωγή, ἡ ὁποία δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψει τὴν προσωπικότητα τοῦ νέου ἐργαζομένου ἐπιδρᾷ ἀρνητικῶς καὶ ἐπικινδύνως ἐπ' αὐτοῦ καὶ κυρίως ἐπὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ ἐργασιακῆς ὠριμάνσεως (Vocational Maturity, Berufsreife)³⁰. Ἀπαραίτητον τυγχάνει ἐπίσης, ὅπως ὁ περὶ τὴν ἐργασιακὴν ἀγωγὴν ἀσχολούμενος λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει βασικῶς τὴν βιοθεωρίαν τῶν ἐργαζομένων νέων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, τὰ ψυχολογικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν οὗτοι, ὥστε νὰ δύναται νὰ κινήθῃ ἀνέτως κατὰ τὴν ἐπαφὴν του πρὸς αὐτούς. Ἰδιαιτέρας προσοχῆς δεόν ὅπως τυγχάνῃ ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή τῶν ἐφήβων, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὸ πλέον ἐπικινδυνον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεώς των³¹, ἡ ὁποία εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῇ τρομεροὺς σωματοψυχικοὺς τραυματισμοὺς καὶ νὰ μετατραποῦν οὗτοι εἰς ἀτυχηματικὰς ἐργασιακὰς προσωπικότητας καὶ ἀντιπαραγωγικοὺς τύπους.

Β' Ὁ ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς εἰδικός³². Ὁ ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς εἰδικὸς δεόν ὅπως εἶναι προσωπικότης πλήρως κατατοπισμένη ἐπὶ τῆς εἰδικότητός της, εὐρυτάτης ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς μορφώσεως καὶ ἀπολύτως γνώστης τῶν μεθόδων τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς. Οὗτος δεόν ὅπως ἔχη ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐργασιακὴ ἀγωγή δὲν εἶναι ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τῆς παιδαγωγικῆς ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς μυσέσεως ἀλλὰ κλάδος ἀνεξάρτητος ἐκ τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει ἰδίας μεθόδους, σκοποὺς καὶ μέσα. Ἰδεώδης εἶναι ὁ τύπος ὁ ὁποῖος δύναται νὰ διδάσκῃ μόνον διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ κυρίως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας. Ὁ διδακτικὸς τύπος, ὁ καταλαμβάνομενος ὑπὸ διδακτικῆς τάσεως, ὁ θεωρητικὸς, ὁ μονολογῶν διδακτικῶς, ὁ προσπαθῶν νὰ πείσῃ, νὰ ὑποβάλῃ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ, δὲν εἶναι κατάλληλος δι' αὐτὸ τὸ λειτούργημα. Κυρίως δὲ τυγχάνουν τελείως ἀκατάλληλα διοικητικὰ στελέχη τῶν γραφείων τῶν ἐπιχειρήσεων, τὰ ὁποῖα στερούμενα τῆς ἀπαραίτητου τεχνικῆς εἰδικεύσεως προσπαθοῦν ὑπὸ μορφῆν ὀδηγιῶν, διαταγῶν ἢ συμβουλῶν νὰ παροτρύνουν τοὺς ἐργαζομένους πρὸς ἐφαρμογὴν ὠρισμένων ἀρχῶν τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς. Καλὸν εἶναι οἱ ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς τῶν οἰκονομικῶν μονάδων νὰ ἐκλέγωνται μεταξύ τῶν πεπειραμένων ἐργοδηγῶν ἢ τμηματάρχων καὶ νὰ ἐκπαιδεύωνται καταλλήλως ἀσκούμενοι προσέτι πρακτικῶς ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα. Οὗτοι δεόν ὅπως ἔχουν τὴν ἱκανότητα τῆς δημιουργίας ἀνθρωπίνων σχέσεων ἀρίστων καὶ πρὸ πάντων ὅπως τυγχάνουν τῆς κοινῆς ἀναγνωρίσεως ὡς ἀριστοτεχνῶν εἰς τὴν εἰδικότητά των. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τῆς ἐπιμονῆς, ὑπομονῆς, σταθερᾶς ἐπιδράσεως, ἱκανό-

τητος πρὸς τὸ ἐκφράζεσθαι κατὰ τρόπον κατανοούμενον κ.τ.λ. δύνανται νὰ συντελέσουν βασικῶς εἰς τὴν ἐργασιακὴν ἀγωγὴν τῶν ἐργαζομένων.

Γ' Ἡ οἰκονομικὴ μονὰς ὡς ἐργασιακὸν ἀγωγικὸν περιβάλλον³³. Ἡ οἰκονομικὴ μονὰς ἐγκλείει ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της ἐσωτερικὰ ἀγωγικὰ χαρακτηριστικά. Ἐὰν δὲ ἐνθυμηθῶμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐπετελεῖτο μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀγωγή ἐντὸς τῶν συντεχνειακῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ εἰς ὠρισμένας μορφὰς ἐπαγγελματικῆς ἀγωγῆς νὰ ἐπιτελῆται*, θὰ ἀναγνωρίσωμεν πασιφανῶς τὴν ἀγωγικὴν σημασίαν τῆς οἰκονομικῆς μονάδος. Κατὰ ταῦτα, ἰδίως ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς πραγματικότητος, ἡ οἰκονομικὴ μονὰς ἔχει βασικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐργασιακὴν ἀγωγὴν, πλειστάκις δὲ εἶναι καὶ ὁ μόνος ἐκπαιδευτικὸς θεσμὸς μετὰ τοῦ ὁποίου ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν οἱ ἐργαζόμενοι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς στοιχειώδους παιδείας.

Ἡ συμβολὴ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος ὡς παράγοντος ἐργασιακῆς ἀγωγῆς ἔγκειται κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς καλῆς θελήσεως πρὸς ἀνάληψιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Τοῦτο διότι αἱ πλείσται οἰκονομικαὶ μονάδες οὐδόλως ἀναγνωρίζουν τὸ ἔργον αὐτὸ καὶ χρησιμοποιοῦν ἄλλους μὲν ἐφήβους ὡς ἀνειδικεύτους γενικῶν καθηκόντων («μικρούς»), οἱ ὁποιοὶ οὐδέποτε ἐκπαιδεύονται, εἰς ἄλλους δὲ ἐφήβους οὐδεμίαν δυνατότητα ἐργασιακῆς ἀγωγῆς παρέχουν, πλειστάκις δὲ δὲν δίδουν εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐπαγγελματικῶν γνώσεων χρησιμοποιοῦντες αὐτοὺς εἰς ἄνευ ἐργασιακῆς σημασίας ἀπασχολήσεις. Ἐνίστε δὲ ἡ συγκεντρωτικὴ κατασκευὴ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτεχνίτου τῶν βασικῶν τμημάτων ἐνὸς ἐπιτεύγματος καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀπλῶς ὡς ἐργατικῶν χειρῶν κατὰ κυριολεξίαν, ἀφαιρεῖ καὶ τὸν τελευταῖον δεσμὸν τοῦ ἐργαζομένου πρὸς τὴν οἰκονομικὴν μονάδα, καὶ οὕτως ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή ἐπιτελεῖται ἀρνητικῶς.

Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν καὶ τὸ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Ἑλληνος πηγάζον διαρκῶς ἐντεταμένον ψυχικὸν κλίμα ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος θὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή ἐντὸς τῆς πλειάδος τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπιτελεῖται ἀρνητικῶς.

Ἡ οἰκονομικὴ μονὰς δύνανται νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς, ἐὰν ἐφαρμόσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστημονικῆς ψυχολογικῆς διοικήσεως, ἥτοι ἐὰν ἀφεθοῦν αἱ ἐκ τῶν παρασκηνίων διοικητικαὶ ἐνέργειαι καὶ δὲν βασιζέται ἡ διοίκησις ἐπὶ τοῦ κλιμακίου τῶν εὐαρέστων, τῶν παρακοιμωμένων καὶ τῶν κολάκων ἀλλὰ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰκανότητος ἐκάστου, τῆς ἀκεραιότητος τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς πραγματικῆς παραγωγικότητος³⁴. Ἀλλὰ κυρίως δύνανται ἡ οἰκονομικὴ μονὰς νὰ ἐπενεργήσῃ ὡς παράγων ἐργασιακῆς ἀγωγῆς διὰ τῆς δημιουργίας ἐργασιακῶν περιβαλλόντων τοιαύτης φύσεως,

* Πρβλ. καὶ τὸν ἐπικρατοῦντα σήμερον τρόπον ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Γερμανίᾳ ἐνθα ὁ Lehrling ἐκπαιδεύεται ὑπὸ τοῦ Lehrmeister ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος ὡς καὶ τὸν παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦντα θεσμὸν τῆς μαθητείας, ὁ ὁποῖος δὲν νοεῖται ἄνευ τοῦ εἰδικοῦ ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, ὁ ὁποῖος ἀτυχῶς δὲν προεβλέφθη.

ὥστε ἐντὸς αὐτῶν νὰ δύναται νὰ ἀναπτυχθῆ ἡ ἐργασιακότης τοῦ ἐργαζομένου. Εἰς αὐτὰ ὁ ἐργαζόμενος σκοπίμως μεταφέρεται ἀπὸ μιᾶς ἐργασιακῆς καταστάσεως εἰς ἄλλην τοιαύτην. Ἡ σειρά αὐτῶν τῶν καταστάσεων ἔχει ἐκ τῶν προτέρων καθορισθῆ ὡς καὶ τὸ μορφωτικὸν ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἐντὸς αὐτῶν πρακτικῶς καὶ παραδειγματικῶς ἀναπτύσσεται³⁵. Ἐντὸς αὐτῶν τῶν ἐργασιακῶν περιβαλλόντων ὁ ἐργαζόμενος ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ οἰκειωθῆ πρὸς τὰ ἐργασιακὰ μορφωτικὰ ἀγαθὰ, νὰ μετατρέψῃ ἐργασιακὰς δυνατότητας εἰς ἱκανότητα, νὰ συγκρίνῃ, νὰ κρίνῃ καὶ νὰ συζητήσῃ, νὰ ἀξιολογήσῃ τὸν ἑαυτὸν του διὰ τῶν ἐργασιακῶν ἀξιολογικῶν κριτηρίων τῆς οἰκονομικῆς μονάδος καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀναπτύξῃ ἐπαρκῶς τὴν ἐργασιακότητά του. Τὸ ἐργασιακὸν περιβάλλον τῆς οἰκονομικῆς μονάδος δέον ὅπως κατ' ἀρχὴν, πρὸ πάσης ἀπαιτήσεως πρὸς παραγωγικὴν ἐργασίαν, ἐπιτρέπη εἰς τὸν ἐργαζόμενον, ὅπως ἀναπτύξῃ τὴν ἐργασιακότητά του καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν πρέπει νὰ παρέχῃ πᾶσαν διευκόλυνσιν, ὥστε ὁ ἀρμόδιος πρὸς ἐργασιακὴν ἀγωγὴν νὰ δύναται νὰ κινηθῆ ἑλευθέρως κατὰ αὐτήν. Εἰς τὰ ἐργασιακὰ αὐτὰ περιβάλλοντα αἱ μορφαὶ ζωῆς καὶ ἐργασίας εἶναι περισσότερο ἐκδηλοῖ, αἱ φάσεις τῆς ἐργασίας ἀπλᾶ καὶ διαδέχονται ἀλλήλας ὁμαλῶς καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς ἐργασίας ἐπιτελεῖται ἐπιδεικτικῶς τῷ τρόπῳ. Τοιοῦτοτρόπως πᾶσα φάσις, πᾶν γεγονός, πᾶν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται καὶ ἀνήκει εἰς τὴν ἐργασίαν γίνεται ἐμφανῶς κατανοητὸν καὶ δίδει προσέτι τὴν δυνατότητα τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐργασιακότητος³⁶. Σὺν τοῖς ἄλλοις δὲ δίδονται καὶ λεπτομερεῖς πληροφορίαι περὶ τῆς πορείας τῶν ἐργασιῶν τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, ὥστε νὰ συνδεθῆ ὁ ἐργαζόμενος ἀπολύτως μετ' αὐτῆς καὶ νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν ὡς ἐκπρόσωπόν του. Ἀφ' ἧς στιγμῆς δὲ ὁ ἐργαζόμενος εἶπη διὰ τὴν οἰκονομικὴν μονάδα «ἐμεῖς», δημιουργεῖται μία βασικὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν ταύτισίν του μετ' αὐτῆς καὶ τὴν προοδευτικὴν αὔξησιν τῆς ἐργασιακότητος.

V. Μεθοδολογικοὶ προβληματισμοὶ ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς

Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐγένετο ἀντιληπτὴ ἡ σημασία τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς, ἐπιμελὴς προσπάθεια κατεβλήθη διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μεθόδων, αἱ ὁποῖαι θὰ δώσουν τὴν δυνατότητα τῆς εἰς τὸ maximum ἀναπτύξεως τῆς ἐργασιακότητος. Γνωσταὶ εἶναι αἱ μέθοδοι τοῦ Gilbreth³⁷, Herig³⁸, ἡ μέθοδος M.T.V. κατὰ τὸν Maynard³⁹, ἡ μέθοδος Work Factor (Q.S.K.) κατὰ τὸν Quick⁴⁰ καὶ τοὺς συνεργάτας του, ἡ μέθοδος D.M.T. κατὰ Geppinger⁴¹, καὶ ἡ μέθοδος Labau - Lawrence⁴². Ἰδιαιτέρως δέον ὅπως ἀναφερθῆ ἡ μέθοδος T.W.I. (Training within industry), κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή ἐπιτελεῖται διὰ τῆς μνήσεως εἰς τρία σημασιολογικὰ σημεῖα τῆς ἐργασίας ἥτοι τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἀσχολίας (ἐρώτησις : τί γίνεται ;) καὶ τῆς λογικῆς κατανοήσεως αὐτῶν, τῆς κατανοήσεως τῶν κεντρικῶν πυρήνων αὐτῆς (ἐρώτησις : πῶς γίνεται ;) καὶ τῆς τελικῆς αἰτιολογήσεως τῆς ἐργασίας (ἐρώτησις : διατί γίνεται ;)⁴³.

Α) Το πρόβλημα της τεχνικής της εργασιακής μαθήσεως. "Απασαι αί άνωτέρω άναπτυχθεΐσαι μέθοδοι έθεσαν επί τάπητος τὸ βασικὸν αίτημα τῆς άναπτύξεως μιᾶς τεχνικῆς τῆς εργασιακῆς μαθήσεως, βάσει τῆς όποιος νά δυνηθῆ νά άναπτυχθῆ εἰς ίκανοποιητικὸν βαθμὸν ἡ εργασιακότης. Ἡ τεχνικὴ αὕτη τῆς εργασιακῆς άγωγῆς δέν εἶναι δυνατὸν νά χρησιμοποιησῆ τὰς μεθόδους τῆς σχολικῆς άγωγῆς, διότι εἶναι κυρίως ψυχοδήγησις καὶ δέν μεταδίδει γνώσεις. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς τεχνικῆς αὕτης εἶναι, ὅτι άπευθύνεται εἰς ἕκαστον άτομον ιδιαιτέρως, δέν μορφοῦνται δι' αὕτης γενικαὶ γραμμαὶ καὶ ὁδηγαὶ, ἀλλ' ὁ εἰδικὸς ἐπ' αὕτης ὑποχρεοῦται νά εὔρεθῆ εἰς ἕνα άγωγικὸν εργασιακὸν διάλογον μετὰ τοῦ εργαζομένου, κατὰ τὸν ὅποιον ἐπιδρᾶ ἐπ' αὐτοῦ μόνον ἐκτελῶν.

Κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν πλείστοι ὅσαι μέθοδοι εργασιακῆς άγωγῆς ἔχουν άναπτυχθῆ, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου.

Κατὰ τὸν Η. Biäsch αἱ κυριώτεραι εἶναι (*):

— Ἡ μέθοδος τῶν ὀμιλιῶν, αἴτινες άναφέρονται εἰς θέματα εργασιακῆς άγωγῆς.

— Ἡ μεικτὴ μέθοδος (ὀμιλία κατὰ τὴν πορείαν τῆς εργασίας).

— Ἡ περιπτωσιακὴ μέθοδος (Case Study Method). Αὕτη άναπτυχθεῖσα εἰς τὸ Harvard άναφέρεται εἰς τὴν πρακτικὴν μελέτην συγκεκριμένων αντιπροσωπευτικῶν περιπτώσεων.

— Ἡ μέθοδος ἐρεύνης τῶν γεγονότων (Incident Process Method). Κατ' αὕτην τὸ εργασιακὸν γεγονός ὡς «human problem» ἀναλύεται διὰ μιᾶς τεχνικῆς ἐρωτηματολογίου καὶ διδάσκεται.

— Ἡ μέθοδος τῆς ζώσης ἐρεύνης. Αὕτη άναπτυχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Washington εἰς St Louis άναφέρεται εἰς τὴν ἐρευναν τῆς ζώσης εργασιακῆς πραγματικότητος διὰ τῆς βασικῆς άπαιτήσεως «know how», ἥτοι «γνώρισατε κατὰ ποῖον τρόπον ἐπιτελεῖται».

— Ἡ μέθοδος τῶν «εργασιακῶν ρόλων» κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ J. Moreno. Κατ' αὕτην ἀναλαμβάνονται «εργασιακοὶ ρόλοι» κατανοοῦνται, βιοῦνται καὶ ἐκμανθάνονται κατὰ τὴν άναπαράστασιν εργασιακῶν σκηνῶν (Bradford, Lippitt, Bavelas, Hird).

— Ἡ μέθοδος τοῦ εργασιακοῦ παιγνίου (Business Game, Management Decision Simulation). Κατ' αὕτην ἀναλαμβάνεται ὑπὸ ὠρισμένων ὀμάδων ἡ ανταγωνιστικὴ ὀργάνωσις τῆς εργασίας ἐντὸς κύκλου παιγνιῶδους καὶ ἐκμανθάνονται βασικαὶ ἀρχαὶ ἐντὸς τοῦ εργασιακοῦ παιγνίου (Sieber, Riley).

— Ἡ μέθοδος Braunstorming. Αὕτη άναπτυχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Osborne άπαιτεῖ ὑπὸ τῶν εργαζομένων νά ἐφευρίσκουν οἱ ἴδιοι ἀρχὰς - ἰδέας πρὸς καλλιτέραν καὶ ὑψωμένην ἀπόδοσιν. Αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ κατόπιν χρησιμοποιοῦνται ὡς βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς εργασιακῆς άγωγῆς.

* Ἐξ αὐτῶν πολλοὶ ἔχουν προσαρμοσθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα ὑπὸ τοῦ τμήματος βιομηχανικῆς ψυχολογίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου.

— Ἡ μέθοδος τῆς ἀναπληρώσεως. Κατ' αὐτὴν ὁ ἐργαζόμενος ἀναπληροῖ πεπειραμένον συνάδελφόν του καθ' ὠρισμένης ὥρας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ εἰδικοῦ ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς.

— Ἡ μέθοδος τῆς ἐργασιακῆς συζητήσεως. Κατ' αὐτὴν καθ' ὠρισμένης ὥρας διεξάγονται συζητήσεις κατατοπιστικαὶ ἐπὶ τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν τὴν ἐργασιακὴν ἀγωγήν τῆς οἰκονομικῆς μονάδος.

Καθ' ἡμᾶς εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθοῦν αἱ ἑξῆς βασικαὶ μέθοδοι τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς.

α) Ἡ μέθοδος τῆς ἀναλύσεως τεχνικοῦ προβλήματος. Κατ' αὐτὴν τὸ ἐργασιακὸν μορφωτικὸν ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασιακότητος, τίθεται πρὸ τοῦ ἐργαζομένου ὡς τεχνικὸν πρόβλημα, τοῦ ὁποίου τὴν λύσιν πρέπει νὰ ἐπιζητήσῃ. Ἡ πορεία ὁμως πρὸς τὴν λύσιν δὲν εἶναι θεωρητικὴ ἀλλὰ πρακτικὴ. Ἡ λύσις εἶναι ἡ προσαρμογὴ εἰς τὰς εἰδικὰς συνθήκας, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ δι' ἀγωγικοὺς σκοποὺς τὸ ἐργασιακὸν περιβάλλον τῆς οἰκονομικῆς μονάδος. Αἱ συνεχεῖς ἐπαναλήψεις τοιαύτης προσαρμογῆς καὶ ρυθμίσεως τῆς ἐργασιακῆς συμπεριφορᾶς, τοῦ λόγου, τοῦ ἐπιτεύγματος κ.τ.λ. δημιουργοῦν τὸν ἐργασιακὸν ἔθισμὸν καὶ τοιοῦτοτρόπως δύναται ὁ ἐπὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς νὰ δημιουργήσῃ πλέον σύνθετα τεχνικὰ προβλήματα, τῶν ὁποίων τὴν λύσιν καλεῖται ὁ ἐργαζόμενος νὰ ἐπιχειρήσῃ διὰ προσαρμογῆς. Εἰς τὴν μέθοδον αὐτὴν ἡ δυσκολία ἐγκρατεῖται εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ εἰς τὴν διάρθρωσιν τῶν τεχνικῶν προβλημάτων, διότι ταῦτα ἀκολουθοῦν μίαν σειρὰν βαθμιαίων δυσκολιῶν. Οὕτω π.χ. προκειμένου νὰ οἰκειώσωμεν ἐργαζομένους πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀκριβείας κατὰ τὴν κατασκευὴν, τῆς εὐθύνης καὶ τῆς συνεργατικότητος δημιουργοῦμεν βαθμιαίους τεχνικοὺς προβληματισμοὺς ἐντὸς τῶν ἐργασιακῶν περιβαλλόντων κατ' ἀρχὴν κεχωρισμένως δι' ἕκαστον ἀγωγικὸν σκοπὸν καὶ εἶτα προχωροῦμεν εἰς τὴν σύνθεσιν δυσκολοτέρων τεχνικῶν προβλημάτων.

β) Ἡ μέθοδος τῆς ἀναλύσεως τῶν ἐργασιακῶν ἀπαιτήσεων⁴⁴. Κατ' αὐτὴν ἀπομωνοῦνται ἅπασαι αἱ ἀπαιτήσεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασιακότητος καὶ συντίθενται εἰς ἓν ἀγωγικὸν σύστημα, τοῦ ὁποίου ἐπιχειρεῖται ἡ ἐμπέδωσις τῆς κυριαρχίας ὑπὸ τοῦ ἐργαζομένου. Κατ' αὐτὴν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ἀρχαὶ τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς. Πλειστάκις ὁμως παρατηρεῖται εἰς τὸ σύστημα αὐτὸ ἡ τάσις πρὸς ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς πρακτικῆς ζωῆς καὶ ἡ διαμόρφωσις συστήματος σχολικοῦ τύπου ἐργασιακῶν γνώσεων καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καταρρεῖ τὸ ὅλον σύστημα τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς, τὸ ὁποῖον στηρίζεται ἐπὶ τῆς πρακτικότητος τῆς τεχνικῆς. Προκειμένου ὅθεν νὰ χρησιμοποιήσῃ τις τὴν μέθοδον τῆς ἀναλύσεως τῶν ἐργασιακῶν ἀπαιτήσεων ἀπομεμονωμένως ἐκ τῆς ἐργασιακῆς πραγματικότητος δέον ὅπως πλουτίζῃ ταύτην διὰ πλήθους παραδειγμάτων, εἰκονικῶν προβολῶν κ.τ.λ. ὥστε νὰ δημιουργῆται εἰς τὸν ἐργαζόμενον ἡ ἐντύπωσις, ὅτι εὐρίσκεται ἐντὸς χώρου ἐργασίας.

γ) Ἡ μέθοδος τοῦ σχολείου - ἐργαστηρίου⁴⁵. Κατ' αὐτὴν δημιουργοῦνται κεχωρισμένα τμήματα ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, τὰ ὁποῖα σκοποῦν

ἔχουν τὴν ἐργασιακὴν ἀγωγὴν τῶν ἐργαζομένων καὶ διὰ τῶν νέων. Εἰς αὐτά, τὰ ἐργασιακὰ φαινόμενα καὶ γεγονότα μορφοῦνται δι' ἀγωγικούς καὶ μόνον σκοποὺς καὶ τὸ πᾶν θητεῦει εἰς τὴν ἐργασιακὴν ἀγωγὴν. Οὕτως ὁ νεοπροσλαμβανόμενος, ὁ ἀντιπαραγωγικός, ὁ δεικνύων σημεῖα οὐχὶ εὐχάριστα ὡς πρὸς τὴν ἐργασιακότητά του ὀδηγεῖται εἰς τὰ τμήματα αὐτά, ἔνθα, προκειμένου περὶ νεοπροσλαμβανομένου, μυεῖται εἰς τὰ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος καὶ ἀναπτύσσεται ἡ ἐργασιακότης του, προκειμένου περὶ ἀντιπαραγωγικοῦ κ.τ.λ. ἐπιχειρεῖται ἡ ἐπαναπροσαρμογὴ του καὶ ἡ ἀνύψωσις τῆς ἐργασιακότητός του. Ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης δέον ὅπως τονισθῆ ἡ προσοχή, ἡ ὁποία χρειάζεται διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν τμημάτων αὐτῶν καὶ νὰ λεχθῆ, ὅτι δὲν εἶναι ἔργον παντὸς ἀλλὰ τοῦ εἰδικοῦ, διότι ἄλλως οὐδὲν ἐπίτευγμα δύνανται ταῦτα νὰ ἔχουν.

Β) Βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς⁴⁶. Ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή χαρακτηρίζεται ὡς ἄσκησις τῶν ἐργασιακῶν ἱκανοτήτων, ἥτοι τροπὴ δυνατοτήτων εἰς ἱκανότηας. Ἡ ὅλη τεχνικὴ ταύτης βασίζεται ἐπὶ ὠρισμένων ἀρχῶν, τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ λησμονῆ ὁ ἔχων τὴν εὐθύνην δι' αὐτήν. Οὕτω διακρίνομεν τὰς ἑξῆς βασικὰς ἀρχάς.

α) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς εὐαρεσκειας. Σημεῖον ἀναπτύξεως τῆς ἐργασιακότητος εἶναι ἡ εὐαρέσκεια, τὴν ὁποίαν δεικνύει ὁ ἐργαζόμενος πρὸς τὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν ἐπιτελεῖ. Ἐφ' ὅσον ὁ ἐργαζόμενος δὲν εὐχαριστεῖται ἐκ τῆς ἐργασίας του, εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ μὴ εἶναι παραγωγικός. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ ἀναζητηθοῦν, νὰ μελετηθοῦν τὰ εὐχάριστα σημεῖα τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνει οὗτος καὶ νὰ ἐπιστηθῆ ἡ προσοχή του καὶ νὰ μάθῃ νὰ καταφεύγῃ εἰς αὐτὰ πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρέστων ψυχικῶν καταστάσεων. Ἐργασία ἡ ὁποία εἶναι φορτισμένη δι' εὐαρέστων συναισθημάτων δημιουργεῖ ἀντιδρασιακοὺς παράγοντας εἰς τὴν ἀντιπαραγωγικότητα.

β) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς ἀναγνωρίσεως. Ὁ ἐργαζόμενος δέον ὅπως παραδεχθῆ καὶ ἀναγνωρίσῃ τόσον τὴν ἐπιτελουμένην ἐργασίαν, ὡς σκοπόν, νόημα καὶ ἀξίαν τοῦ ἐργασιακοῦ του βίου ὅσον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐργασιακοὺς παράγοντας ὡς ἔχοντας σκοπιμότητα ὑπάρξεως διὰ τὴν οἰκονομικὴν μονάδα καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον οὗτος ἐπιτελεῖ. Ἐργαζόμενος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀναγνωρίζει τὴν σκοπιμότητα τοῦ ἐπιτεύματός του διὰ τὸν ἐργασιακόν του βίου εἶναι ἄκρως ἀντιπαραγωγικός, διότι δὲν πιστεῦει εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάζει καὶ δὲν δύναται νὰ ταυτισθῆ ἐργασιακῶς πρὸς τὴν κατασκευήν. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ δημιουργηθῆ ἡ πίστις πρὸς τὴν κατασκευὴν ἢ πρὸς τὴν ἐργασιακὴν πρᾶξιν, διὰ νὰ ὑπάρξῃ παραγωγικὴ ἐργασία. Ἐπίσης δέον ὅπως ὑπάρξῃ ἀναγνώρισις τῶν πάσης φύσεως ἐργασιακῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι συμβάλλουν εἰς τὴν πρόωθησιν τῆς κατασκευῆς, ὥστε ὁ ἐργαζόμενος συνειδητῶς νὰ ἀποτελέσῃ τμήμα τῆς πορείας τῆς ἐργασίας.

γ) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς εὐθύνης. Ὁ ἐργαζόμενος δέον ὅπως ἐπισθῆ εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς εὐθύνης, δι' αὐτὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάζει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ μετὰ βεβαιότητος, εὐκολίας καὶ ἀκριβείας εἰς τὸ ἔργον του καὶ νὰ κινηθῆ εἰς ὑψηλὰ ἐπιτευγματικὰ πεδία.

Κατὰ ταῦτα δέον ὅπως ἐξ ἀρχῆς καὶ βαθμιαίως ὁ ἐργαζόμενος ἀναλαμβάνη ὑπευθύνως καὶ οὐχὶ ἀνευθύνως πᾶσαν ἐργασίαν, μέχρις ὅτου φθάσῃ εἰς τὸ πεδίου τῆς εὐθύνης, τὴν ὁποῖαν ἀπαιτεῖ ἡ ἐργασία τῆς οἰκονομικῆς μονάδος.

δ) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς ἀρμοδιότητος.* Ὁ ἐργαζόμενος δέον ὅπως ἀσκηθῆ, ὥστε νὰ μὴ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ἀρμοδιότητός του τόσο ὡς πρὸς τὰς πάσης φύσεως κατασκευὰς ὅσον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐργασιακὰς πράξεις. Ἀλλὰ συνάμα δέον ὅπως μάθῃ νὰ ἐξαντλή τὰ ὅρια τῆς ἀρμοδιότητός του καὶ νὰ μὴ ἐγκαταλείπη εἰς ἄλλους τὴν ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων του. Ἡ παραίτησις ἐκ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν ὁρίων τῆς ἐργασιακῆς ἀρμοδιότητος καὶ ἡ ἀνάθεσις εἰς ἄλλους κατασκευῶν ἢ ἐργασιακῶν πράξεων, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ ἴδιος θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς σειρὰν τεχνικῶν σφαλμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι εἰς βᾶρος τῆς οἰκονομικῆς μονάδος. Ἰδίως τὸ παρατηρούμενον εἰς νεοπροσλαμβανομένους, οἱ ὁποῖοι παρακαλοῦν ἀρχαιοτέρους νὰ ἀναλαμβάνουσιν ἀνευθύνως μέρος τῆς ἀρμοδιότητός των, ἢ εἰς παλαιοτέρους ἐργάτας, οἱ ὁποῖοι ἀναθέτουν μέρος τῶν ἐργασιῶν των εἰς νεωτέρους εἶναι δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἐπικινδύνους καταστάσεις.

ε) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς πρωτοβουλίας.* Ἡ ἐργασιακὴ πρωτοβουλία δεικνύεται τόσο κατὰ τὰς κατασκευὰς ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἐργασιακὰς πράξεις. Βάσει αὐτῆς ἡ πορεία τῆς ἐργασίας κινεῖται διὰ ταχυτάτου ρυθμοῦ ἐντὸς τῶν προκαθορισμένων χρονικῶν ὁρίων μετὰ βεβαιότητος καὶ ἀκριβείας. Ἐν ἀντιθέτῳ περιπτώσει δημιουργοῦνται ἀντιπαραγωγικαὶ συνθήκαι πορείας τῆς ἐργασίας. Ἡ ἐργασιακὴ πρωτοβουλία ἐντὸς τῶν κανονικῶν πλαισίων αὐτῆς καὶ μακρὰν τῶν ἐξάλλων ἐκείνων καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν ἐργασιακὴν ἀναρχίαν, καλῶς ἐμπεδουμένη ὑπὸ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς τὰ μέγιστα δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν πορείαν τῆς ἐργασίας.

στ) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποφυγῆς τῆς ἐργασιακῆς μονοτονίας.* Ἀσφαλῶς ἐκάστη ἐργασιακὴ πράξις κατ' ἐπανάληψιν ἐπιτελουμένη ἐγκλείει ἐσωτερικὰς στιγμὰς ὑψηλῆς μονοτονίας. Παρὰ ταῦτα δέον ὅπως διδαχθῆ ὁ ἐργαζόμενος νὰ εὐρίσκη εἰς τὰς λεπτομερείας ἀντιδρασιακὰς ποικιλίας, ὥστε νὰ ἀποφεύγηται ἡ φθοροποιὸς μονοτονία. Οὕτως, εἰς τὰς κατασκευὰς εἶναι δυνατὸν πλεῖστα ὅσα σημεῖα νὰ ἐκτελεσθοῦν κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ κατὰ τὰς ἐργασιακὰς πράξεις νὰ χρησιμοποιηθοῦν παραλλαγὰι τεχνικῆς, ὥστε νὰ ἀποφευχθῆ ἡ μονοτονία. Πάντα ὁμως ταῦτα, δέον ὅπως συστηματικῶς ἀναπτυχθοῦν ὑπὸ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς καὶ διδαχθοῦν οἱ τρόποι ἀντιδράσεως εἰς τὴν ἐργασιακὴν μονοτονίαν διὰ τῆς δημιουργίας ἐργασιακῆς ποικιλίας.

ζ) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς ὀλότητος.* Ἐχει παρατηρηθῆ, ὅτι ἐργαζόμενοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι τελείως κατατοπισμένοι ἐπὶ τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς ομάδος εἶναι πλέον ἀποδοτικοὶ καὶ παραγωγικοί. Κατὰ ταῦτα ἀνάγκη, ὅπως ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή συνδέσῃ τὴν ἐπὶ μέρος ὑπ' αὐτῶν ἐπιτελουμένην ἐργασίαν μετὰ τοῦ ὅλου κύκλου ἐργασιῶν. Τοῦτο θὰ γίνῃ βάσει ἑνὸς συστήματος καὶ βαθμιαίως, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ ὁ ἀνάλογος ταυτισμὸς τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ομάδα καὶ νὰ βιώσῃ ἑαυτὸ ὡς μέλη ταύτης.

η) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς ἡρεμίας καὶ αὐτοβεβαιότητος.* Εἶναι γνω-

στόν, ὅτι νεοπροσλαμβανόμενοι εἰς τὰς οἰκονομικὰς μονάδας καταλαμβάνονται συνήθως ὑπὸ τοῦ *ἐργασιακοῦ ἀγχου*. Ἐπίσης εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ ἐργασιακὴ πρᾶξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐντάσεως τοῦ ψυχισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ ἀκριβῶς τῆς συνεχοῦς διαδοχῆς βιωμάτων εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν λειτουργικότητος τοῦ ψυχικοῦ βίου. Ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή δέον ὅπως συμβάλῃ εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς ἐργασιακῆς αὐτῆς ἐντάσεως διὰ τῆς μυσήσεως εἰς ὠρισμένας καταστάσεις ἐργασιακοῦ ἔκτονισμοῦ, ἐργασιακῆς καθάρσεως καὶ ἐργασιακῆς ἡρεμίας. Θὰ διδάξῃ εἰς τὸν ἐργαζόμενον νὰ ἀντιδρᾷ εἰς τὴν ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐργασίας δημιουργουμένην ἔντοσιν, ὅπερ θὰ καταστήσῃ αὐτὸν σταθερῶς καὶ οὐχὶ βάσει συναισθηματικῶν καταστάσεων περιοδικῶς παραγωγικόν.

θ) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς κοινωνικότητος καὶ τῆς συνεργατικότητος*. Βάσει τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἰκανὸν τὸ ἄτομον νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν ἐπίτευγμα, ἀλλὰ δέον προσέτι ὅπως ἐθισθῇ εἰς τὸ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν ἐργασιακὴν ὁμάδα καὶ νὰ συνεργάζηται παραγωγικῶς μετ' αὐτῆς. Τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς, ἡ ὁποία ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ καταστήσῃ κατανοητὴν εἰς αὐτὸν τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ συνεργατικότης ἐντὸς τῆς ἐργασιακῆς ὁμάδος, ἀφ' ἑτέρου θὰ διδάξῃ εἰς αὐτὸν τὰς μορφὰς τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐργασιακῆς κοινωνικότητος, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἐξασκήσῃ οὗτος προκειμένου νὰ καταστήῃ παραγωγικός.

ι) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασιακῆς σωματοψυχικῆς ὑγιεινῆς*. Προσέτι, ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή θὰ μυσῇ τὸν ἐργαζόμενον εἰς τὴν τήρησιν ὠρισμένων ἀρχῶν σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ὑγιεινῆς, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ μὴ γίνῃ ὑπαίτιος ἀτυχήματος, ἀφ' ἑτέρου νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ παντὸς κινδύνου ἀπειλοῦντος τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν αὐτοῦ ὑγίαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δύναται ὁ ἐργαζόμενος νὰ ἀντιδρᾷ προληπτικῶς, ἢ νὰ λαμβάνῃ τὰ δέοντα μέτρα ὥστε νὰ παραμένῃ ψυχικῶς καὶ σωματικῶς ὑγιῆς ἐπ' ὠφελεία καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος.

ια) *Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐργασιακοῦ ἀνθρωπισμοῦ*⁴⁷. Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω ἀρχαὶ ἐκπηγάζουν ἐκ τῆς βασικῆς ἀρχῆς τοῦ ἐργασιακοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ ἐργαζόμενος θὰ διδαχθῇ ὑπὸ τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς, ὅτι καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐργασίας του δὲν παύει νὰ εἶναι ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀναπτύσσει τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἀρετὰς οὐχὶ ἀπλῶς χάριν τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδανικοῦ ἀλλὰ κυρίως χάριν τῆς παραγωγικότητος. Ἡ ἐργασιακὴ ἀγωγή θὰ διδάξῃ εἰς αὐτόν, ὅτι δέον νὰ ἀσκήσῃ τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἀρετὰς, διὰ νὰ εἶναι παραγωγικός. Θὰ καταδείξῃ εἰς αὐτόν, ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι π.χ. εὐγενῆς καὶ εἶναι ἀγενῆς, τοῦτο εἶναι εἰς βᾶρος τῆς παραγωγικότητος τῆς ὁμάδος του, ὅτι, ἐὰν εἶναι ὑπουλός, ὑποκριτὴς, συκοφάντης, κόλαξ κτλ., εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβῇ ἀντιπαραγωγικὸς τύπος καὶ θὰ καταστήσῃ εἰς αὐτόν κατανοητόν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος «ὅταν ἄνθρωπος ᾖ» εἶναι δυνατὸν νὰ καταστήῃ πρώτης τάξεως παράγων παραγωγικός, τοῦ ὁποίου καὶ μόνον ἔχει ἀνάγκην ἡ οἰκονομικὴ μονάς, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν σκοπὸν τῆς ἐντὸς τοῦ ἔθνικοῦ συνόλου.

VI. Ἐπίλογος

Ἐπεχειρήθη ἀνωτέρω μία ἀδρὰ σκιαγράφησις τῶν καθηκόντων τῆς ἐργασιακῆς ἀγωγῆς, τῆς ὁποίας ἡ σημασία καὶ ἡ ἀναγκαιότης καθίσταται ἐμφανεστάτη, κυρίως εἰς ἔθνικὰ σύνολα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐκβιομηχανίσεως καὶ ἀντιμετωπίζουσι σὺν τοῖς ἄλλοις τεράστια προβλήματα τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Freyer H.* : Theorie des gegenwärtigen Zeitalters. Stuttgart, 1955. Σελ. 11.
2. *Gehlen A.* : Die Seele im technischen Zeitalter. Hamburg. 1957. Σελ. 87 - 88.
3. *Vetter A.* : Mensch und Arbeit. Eiz Wege zum Menschen. 1957. Σελ. 114.
4. Πρβλ. καὶ *Viteles M. S.* : Industrial psychology. London. 1933.
Riedel J. : Arbeitspädagogik im Betrieb. Essen 1958.
5. *Ghiselli E. E. and Broun C. W.* : Personnel and industrial psychology. New York. 1948.
6. *Andrews K. R.* : Executive training by the case method. Eiz Harvard Business Review. 5, 1951.
7. Πρβλ. *Μποχολογύρου Ν.* : Κοινωνικοὶ ψυχολογικοὶ προβληματισμοὶ τοῦ ἐργαζομένου Ἑλληνοσ ἐφήβου. Eiz Ἀ' ἐτησίαν ἐκδοσίαν τοῦ Κ.Κ.Σ. τῆς Ἀνωτ. Βιομ. Σχολῆς. Ἀθῆναι. 1958. Σελ. 82 κ.έ.
8. *Hief H. H.* : Arbeitswissenschaft. München. 1957.
Πρβλ. καὶ *Riedel J.* : Was heisst «Arbeitspädagogik im Betrieb»? Eiz Die Bildungsfrage in der modernen Arbeitswelt. Hrg. Röhrs H. Frankfurt. a.M. 1963. Σελ. 299.
9. *Scharmann Th.* : Arbeit und Beruf. Tübingen. 1956.
10. *Tiffin J. and Mc Cormick E. J.* : Industrial psychology. New York. 1958.
11. *Riedel J.* : Arbeits- und Berufsanalyse in berufspädagogischer Sicht. Braunschweig. 1957.
12. *Vernon H. M.* : Accidents and their Prevention. New York. 1936.
13. *Moede W.* : Betriebliche Arbeitswissenschaft. Essen. 1954.
14. *Riedel J.* : Was heisst Arbeitspädagogik κτλ. σελ. 308.
15. *Lersch Ph.* : Der Aufbau der Person München. 1953, σελ. 108 κ.έ.
16. *Bavelas A.* : Role playing and management training. Sociatry. I, 1949.
17. *Wiedeman A.* : Betriebspsychologie. Eiz Handwörterbuch der Betriebswirtschaft. Stuttgart. 1956.
18. Κατὰ *Euler. H. und Stevens H.* : Die analytische Arbeitsbewertung. Düsseldorf. 1952.
19. *Organisation International du Travail* : Commission des Industries Mécaniques, 6me Session. Les methodes d'évaluation du travail dans les industries mécaniques. Genève. 1957.
20. *REFA Buch* : Band 1 Arbeitsgestaltung. München. 1957.
21. *REFA* » : Methodische Grundlagen der analytischen Arbeitsbewertung. München. 1956.
22. *Hohmann E.* : Die automatische Fertigung. Eiz Der Industriemeister. 12/1955.
23. *Pentzlin K.* : Rationelle Produktion. Kassel. 1950.

24. *Argyris Ch.* : An introduction to field theory and interaction theory. Labor and Management Center, Yale University. New Haven. 1952.
Πρβλ. και *Haire M.* : Industrial social psychology. Εἰς Handbook of social psychology (ἔκδ. Kingsley G.) Cambridge. Mass. 1953.
25. *Μποχολογύρου Ν.* : 'Επαγγελματικός προσανατολισμός. 'Αθήναι. 1963.
26. *Kroeber - Keneth L.* : Frauen unter Männern. Düsseldorf. 1955 *
27. *Μποχολογύρου Νικ.* : Ψυχολογικαὶ δοκιμασίαι ἐπαγγελματικῆς καταλληλότητος. 'Αθήναι, 1961. Τόμος Α', σελ. 28 κ.έ.
28. *Μποχολογύρου Νικ.* : Τεχνικὴ ἰκανότης Ἑλλήνων ἐφήβων. Εἰς 'Αρχεῖον ἐφηρμοσμένης ψυχολογίας, Τόμος Α' : (1960 - 61), σελ. 154 κ.έ.
29. *Mead M.* : Sex and Temperement. Εἰς Three Primitive Societies. New York. 1952 *.
Πρβλ. και *Schelsky H.* : Die skeptische Generation. Düsseldorf - Köln. 1960 *.
30. *Super D. E.* : The dimensions and measurements of vocational maturity. Εἰς Bulletin de l'Association Intern. de Psych. Appliquée. Paris 1955.
31. *Μποχολογύρου Νικ.* : Χαρακτηρολογία τοῦ ἐφήβου. Παραδόσεις εἰς Διδ. Μέσης 'Εκπ., Τόμος Α'. 'Αθήναι. 1963.
32. *Abraham K.* : Wirtschaftspädagogik Heidelberg. 1961.
33. *Bonnardel R.* : L'adaptation de l'homme à son metier. Paris. 1946.
34. 'Οργανισμοῦ 'Ηνωμένων 'Εθνῶν : Διοικήσεις βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς ὑποαναπτύκτους χώρος (ἑλλ. μετ. ἔκδ. Ε.Λ.Κ.Π.Α.). 'Αθήναι, 1960, σελ. 17 κ.έ.
35. *Brown J. A. C.* : Psychologie der industriellen Leistung. Hamburg. 1956.
36. *Roethlisberger and Dickson* : Management and the worker. Cambridge. Mass 1947.
37. *Gilbreth F. B. and Gilbreth L.* : Applied motion study. New York. 1917.
38. *Herig F.* Hand und Maschine. Halle 1934.
39. *Maynard H. B. και ἄλλων* : Methods - Time Measurement. New York. 1948.
40. *Quick J. M.* : Das Work - Factor - System. Εἰς Maynards Handbuch des industrial Engineering (Γερμ. ἔκδ.) Berlin - Köln - Frankfurt.
41. *Geppinger M. G. D.M.T.* Dimensional Motion Times. New York. 1955.
42. *Laban R. and Lawrence F. C.* : Effort. London. 1947.
43. *T. W. I.* : Stuttgarter Arbeitskreis für innerbetriebliche Arbeitsbeziehungen. Stuttgart. 1951 - Nün Verband F. Arbeitsstudien - Refa E.V. - Darmstadt.
44. *Erdélyi M.* : Einführung in die Wirtschafts - und Betriebspsychologie. Göttingen. 1955.
45. *Krause W.* : Industrierpädagogik. Berlin, Köln, Frankfurt. 1961.
46. *Dubin R.* : (ἔκδ.) Human relations in administration. New York. 1951.
47. *Ferber Chr. V.* : Arbeitsfreude. Stuttgart. 1959.
48. *Χρυσοχοῦ 'Ι.* (ἐπιμ.) : 'Οργανωτικὰ ἀνάλεκτα. 'Αθήναι, 1958. Τόμος Α', σελ. 79 κ.έ.